

Ларисанинг Мулло ўғли

Суратда: ТЕМУРХОН

Суратчи: А. ТУРАЕВ

Тошкентдаги Мирзо Юсуф жомеъ масжидида бўлиб ўтган ёш қорилар мусобақасида икки ярим ёшли болакай ҳаммани хайратга солди. Куръон оятларини кироат билан ўқиган Темурхон исми бу жажжигина бола бунгача Кашкадарё вилояти бўйича 1 ўринни олиб улгурган экан.

Унинг отаси Абдужабборхон Москва маданият институтининг режиссёрлик соҳасида ўқиб юрган чоғида Лариса исми ўрис қизига ишқи тушиб қолади. Уни ўз никоҳига олмоқчи бўлади. Хатто, қатагон вақтларида ҳам Абдужабборхоннинг ота-боболари Ислом дини, илми йўлида хизмат қилган кишилар эмасми, ўғилларининг қилаётган ишлари уларга манзур бу, дейди, албатта. Учинчи кўрсаткич бўлади, яъни никоҳ ўқилади. Унгача эса Лариса бутун қонуниятлари ила Ислом динини қабул қилган эди.

Лариса Ислом динини юзаки қабул қилгандек туюлди менга. Ахир Куръонни ўқий олмас... Кейин билсам, Куръоннинг Саблукков таржимасидаги нусхасини ўқиган ва Исломни дилдан қабул қилган экан. Никоҳ ўқилгач, иккаласи ҳам театр соҳасини қўйиб, уйга — Яккабоққа қайтишади. Лариса олти ойда ўзбекча гаплашишни ўрганиб олади.

— Ҳозир ўзбекчани раво гапирди, — дейди Абдужаббор. — Куръонни ҳам ўзи ўқийди, унинг ярим порасини билади. Лекин шароитимиз огирроқ боис дарс ололмай турибди. Беш вақт намозини қанда қилмайди. Рузасини ҳам тутаяпти, албатта. Московга — қариндошлариникига борганимизда ҳам, ўз шаҳри кўчаларида юрганида ҳам ўзбекча либосини ташламайди.

Абдужабборхоннинг сўзларидан сўнг кўнглимдаги гумон тумандек тарқайди. Исломга юзаки таянгандан кўра унинг асл моҳиятини тушунгач, дилдан амал қилганга не етсин. Унинг қадри ҳам ўзгача бўлади менимча. Жуфтнинг динини ҳақ билиб, ҳаётини унга бахшида этган аёл...

Темурхон туғилгач, беш кун деганда туғруқхонадан уйларига олиб боришибди. Албатта, гўдакнинг қулоғига азон айтиш, бешикка бедаш қаби фойдали расм-русумлар бажарилган.

— Фарзандимизга алла эмас, кўпинча Куръон ўқиганмиз, — дейди Темурхоннинг отаси. — Узим ҳам кўп марта лаб «Фотиҳа» сурасини айтиб, бешик тебратганча, ухлатганман...

— Темурхоннинг биринчи айтган сўзи она эмас, «Аллоҳ» эканлиги ҳам бежиз бўлмас керак.

— Албатта, Аллоҳ сўзини тўлиғича айта олмай, балки «алла-а» дер эди, — дейди Абдужабборхон. — Ишонмаган ёки қизиқувчилар бўлса, унинг бу сўзини магнитофон лентасига ёзиб қўйганмиз.

Бола саккиз ойлигида «Ла илаҳа иллоллоҳ» деган. Умуман бошқа болаларга нисбатан тили эрта чиққан. 11 ойлигида юра бошлаган. Бир ёшга тўлганда эса «Қалимаи тоиба» билан «Қалимаи шаҳодат»ни тўлиқ айтади. Бир ярим ёшида «Ихлос» сурасини ёд олади. Ҳозиргача ўн учта кичик сурани билади.

Ҳалим САЙИД

ЕТТИ КУН

ҲАЖГА БОРИШАДИ

Моварауннаҳр мусулмонлари диний идорасининг Исломни тарғиб этувчи энг яхши асарлар учун уюштирган танлови якунланди. Айтишларича, танлов яхши натижа берган — беш юзга яқин асар тақдим этилган. Ҳолиблар сафида Қуръонни ўзбекчага ўйрган моҳир мутаржим Аллоуддин Мансур, адиблар Абдулла Орипов, Ҳуршид Дўстмуҳаммад, Асқар Маҳкам, Амирбек Усмон (Қирғизистон) ва бошқалар бор. Конкурс шартига кўра, ҳолиблар Ҳажга текинга боради, деб хабар беради Жонқобил Жума.

ҚАЗО ҚИЛДИ

Улуғ ўрис шоири Сергей Есениннинг Тошкентда умргузаронлик қилган қизи — Татьяна Есенина қазо қилди. Марҳум шоирнинг тирик қолган сўнгги фарзанди эди.

ҚУРИЛИШДА

Наманганнинг «Дўстлик» бозори атрофида қурилаётган бинолардан бирида бетон девор 12—13 ёшли икки болани босиб қолди.

БУШ ВА ГОРБАЧЁВ

... Қорақалпоғистонда, аниқроғи, Тўрткўлда яшаган экан. Бу воқеа йигирманчи йилларга тўғри келади. Агар архив ҳужжатларига назар ташласак, Павел Георгиевич Буш асли олмон, биринчи жаҳон урушида асир тушиб, чет ўлкага сургун қилинган. Бу ерда оддий хизматкор бўлган. Горбачёв шарифли шахс эса Тўрткўл шаҳар Кенгашида йўқчилик қилган.

БЎЛДИ ҚИЗИҚ ҲАНГОМАЛАР

Тошкент туман судида ўз онасининг уйига ўғирликка тушган йигитнинг иши кўрилди. Аънавий бўлган «даъвогарни танийсизми!» деган саволга у «танимайман», дея жавоб берган. Даъвогар аёл ҳам ўз ўғлини инкор этган ва унга қамоч жазоси беришни талаб қилган.

Суд йигитни беш йилга «кесиби» юборди.

«СТРИТ» — КЎЧА ДЕГАНИ

Тошкентнинг марказий кўчалари номи давлат тили билан бир қаторда инглизчада ҳам ёзилмоқда. Энди хорижлик меҳмонлар адашиб қолишдан қўрқмасалар ҳам бўлади.

КАМОЛИДДИН РАҲИМОВ —
BUSINESSMAN

Наманганда «Камоли» хусусий фирмаси очилди. Унга машҳур ҳофиз Камолиддин Раҳимов бошчилик қилмоқда. Фирма миллий қолғу асбобларини ясаш, таъмирлаш ҳамда концерт, гастроллар уюштириш билан шугулланади.

РЭКЕТЧИЛАР

Тошкент вилоятининг Урта Чирчиқ туманида ўн яшар Илҳомжонни обқочиб кетган жиноятчилар гуруҳи қўлга олинди. Жиноятчилар болакай учун унинг оиласидан 100 минг сўм ундирмоқчи бўлишган.

АРОҚНИНГ БОЗОРИ КАСОД

Нурота туманидаги Қирҳовут қишлоғи сотувчиси Муҳаммад Раҳмонов дўконда ароқ қимматлашгани сабабли сотилмади қолаётганидан хурсанд. Пилон бажарилмас бажарилмасин, қишлоғимизда тинчлик бўлсин, демоқда сотувчи.

БУЮРГАНИ БЎЛАДИ

Қўшработ туманидаги Юқорисарой қишлоғилик боғбон Ута Эгамов тоқларини совуқдан асраш ниятида ўтин тутатиб, дудлади. Бироқ ҳаммасини худого ҳавола қилган икки ён қўшнисининг тоқлари соғ-омон қолиб, Ута бобонинг боғини совуқ уриб кетди.

БУХОРОДА КИМ БЕДОР!

Бухоро милицияси раҳбарияти тунда қоровулликда турган ходимларининг бедорлигини текшириб кўрганда, ёқасини ушлашди. Ҳар ўн миришбадан тўққизтаси мазза қилиб ўхлаб ётган экан, деб ёзади «М-Э» газети.

НАҲОТКИ ТУНАБ КЕТИШДИ!

Ўзининг олди-кочди хабарлари билан тилга тушган «М-Э» ҳафталигининг ёзишчи, Швейтсарияда «Ўзбек савдо уйини очган Папашвили номлиг шахс Ўзбекистон ҳукумати билан 100 минг тонна будғой етказиб бериш учун 800 миллион сўмга шартнома тузган. Пул айтилган жойга жўнатилган, айна пайта Папашвили жаноблари ҳам кўздан ғойиб бўлганлар. Хабарларга қараганда, у Бери шаҳридан ўзига уй сотиб олган... Наҳотки, тагига Темур Қодир деб имзо чекилган бу хабар рост бўлса!

«МАЛИМИМГА ПУЛ
БЕРИБ ТУРАМАН»

Мен анчадан буён ажабланмай қўйганман. Замономиз шунақа... Ҳамма нарсадан кўз юмишга ҳаракат қиламан. Аммо замонавий тиланчиларнинг садақа сўраш усули ҳам турлиб бораётганидан бугун ажабландим.

«Садақа радди бало», «Сафарингиз бехатар бўлсин», «Бир сўм хайр қилинг!» Изингиздан дуо билан ёлворган болалардан қандай қутлишини билмайсиз.

«Ока, бир сўм бериб турунг, автомат уйнамоқчи эдим. Худо хайрингизни берсин! Олло таоло насибангизни кам кўрмасин!» Менга ҳам шу керак эди. Болакайнинг қўлидан ушладим. Кўзига ёш олди.

— Ёшинг нечада?
— Амаки, қўйворинг, жон-омаки. Иккинчи қилмайман — Мен саволни такрорлайман. У илжосизликдан жавоб беради. — Тўққизда...
— Мактабда ўқийсанми?
— Уқийман-ан, амаки-жон... — У саволимга жавоб қайтарар экан, жовдираган кўзларидан халқа-халқа ёш қўйларди. Мен шафқатсизларча савол боришда давом этаман:

— Ёу ҳолда қачон мактабга борасан?

— Битта менмас-ку?.. — ёлворади. — Тўғриси айтсам, телевизорга чиқармайсизми? — Ваъдамни олгач, айтади: — Мактабга борсам, бораман, бормасам малимига оз-моз пул бериб тураман. Учинчи синфга ҳам опам пул билан ўтказиб қўйди. Энди қўйворинг-г!

— Оқшом қаерда ётасан?

— Уйда-а.

— Ота-онанг борми?

— Йў-ўк, амаки, қўйворинг, қўйворсангиз айтаман. Ҳеч кимга айтмайман денг, айтсам худо урсин, денг! — у энди жуда эзилиб йиғлайди. Унинг дардчил илтижоларини кўриб ачиниб кетаман.

— Ота-онам бор, акам бор, укаларим ҳам.

— Ота-онанг ҳозир қаерда? Уларнинг рухсати билан бу ёққа чиқасанми?

— Йў-ў, амакижо-он, ҳеч қайси рухсат бермаган. Бир бола шу ерга олиб келиб, шундай қилсанг яхши бўлади, диган-де. Кейин ўрганиб кетганман... Амаки, бу ўғирликмас-ку?!

— Ўғирлик ҳам қиласанми?

— Қилмайман. Уша бола ўғирлик қиласан деган, қилмайман, дегандим, кейин автобусдан итариб юборган. Амакижо-он, тўғриси айтсам қўйворсангизми? — Мен яна пул тутаман. Олмайдим. Лекин қутулиш илкини ҳадиқ билан муҳим нарсани айтишга шошади: — Ўғирликни ҳам ўргатган эди: Тиқилинча бирдан оласан, автобуснинг силкинишида, деб. Плани уйдalasан «мойлироғига» қабул қилмиз, деганди. Мен қилмаганман...

— «Мойлироғи» қанақа эди?

— Улар кўпчилик амаки-и. Уларга айтмайсизми? Уларнинг писталети, дубинкаси бор. Газовой балони ҳам. Айтманг, илтимос... Айтмайсизми-а?..

Уларнинг номерсиз машинаси бор. Шу машинаси билан тўрт-беш киши бўлиб келиб, йўлдан ўтаётган одамларни пойлаб туради. Кейин кимнинг қўлида яхшироқ нарса бўлса тортиб олиб, машинада қочиб кетишади.

— У бола бирон жойда ишлайдими?

— Йў-ўк. Мактабда ўқийди.

— Муаллимлари билишадими?

— Ундан кўрқинишда.

— Мактабларингизда сенга ўхшаган тиланчилар кўпми?

— Синфимизда учта.

— Отанг қаерда ишлайди?

— Айтмасизми-а? — Уни яна хавотир босади. Аммо саволимга жавоб беради, чунки иккинчи томондаги хавотир устун келади.

— Машина ҳайдайдилар.

— Уйга борганингда отанг «қаерда эдинг» деб сўрамайди?

— Сўрайди, амаки. Адам-

нинг ўзлари, қийналиб кетдик, энди ўзларингни кунларингни ўзларинг кўринглар, деган.

У менга ишона бошлади. Қўйиб юборишимни сезади.

— Сен «худо-худо» деясан, худо борлигига ишонсанми?

— Ҳа-а, амаки. Худо бўлмаганда одамлар пул бермасди.

— Топган пулингга нима оласан?

— Автомат отаман.

— Етимхонада яшашни истамасанми?

— Йў-ў... амакижо-он, об кетмайсизми, об кетмайман денг, жо-он амаки, об кетмайсизми-а?.. Худо урсин денг! — У саволимга жавоб беради. Жовдираб турган кўзларидан иккита мунчоқдек ёш дурдек думалаб тушади. Мен етимхонани таърифлашга тушаман. — Етимхонада ҳамма нарса бор... егулик, ичкилик. Нега боришни истамасан?

— Билмайман... Адамлар шундай деган.

— Қаерликсан?

— Кўкчадан.

— Отинг нима?

— ...

— Сен шу ерда тиланчилик қилганингни учун бирон кишига пул бериб турасанми?

— Буни айтмайин, амакижо-он.

— Ҳозир овқат егинг келаяптими?

— Келаяпти... лекин емайман.

Унга битта йигирма бешталик узатаман. У олмайди. Зўрлаб киссасига солиб қўяман. Секингина «раҳмат» деб қўяди. Бағрим хун ундан узоқлашаман. Узоқлашар эканман мени хавотир тинч қўймайди: бир кўнгли ярмини зор-зор йиғлатганим камдек, у энди бу йўлдан чиқиб, ўғирликка кириб кетса нима бўлади. Ахир тиланчилик билан яхшигина яшаётгандир... Яширинча ўриликдан ошкора тиланчилик яхшидир, балки...

Шавқиддин БАҲРИ

Эртага қор ёғади...

Газетамиз ахборот бўлимининг маълумоти ана шундай. Егса ёғаверсин, деманг, кейин пушаймон бўласиз: сабаби, жумҳурият матбуот тарқатиш маркази барча алоқа бўлимларига 1992 йил 1 июлидан янги обунани бошлаш ҳақидаги расмий хабарини етказди: демак, «Оила ва жамият»га аввалги нархда (10 сўм 56 тишин) обуна бўлганлар 1 июлидан бошлаб газетамизни ололмайдилар.

Шошилинг, азиз мухлис!

Обуна баҳоси олти ойга — 39 сўм.

Обуна индекси — 64654.

Суратда: жумҳурият матбуот маркази расмий хабари нусхасидан кўчирма.

ПРЕКРАТИТЬ ПРИЕМ ПОДПИСКИ С МАЯ НА ГАЗЕТУ УЗБЕКИСТОН АВТОМОБИЛЧИСИ АВТОМОБИЛИСТ УЗБЕКИСТАНА. С 7 АПРЕЛЯ РОЗНИЧНАЯ ЦЕНА ЗА 1 ЭКЗ 60 КОП ПРИНЯТАЯ ПОДПИСКА ПО СТАРОЙ ЦЕНЕ НА ГАЗЕТУ ОЙЛА ВА ЖАМИЯТ С ЯНВАРЯ И ФЕВРАЛЯ БУДЕТ ДОСТАВЛЯТЬСЯ ПОДПИСЧИКАМ ДО 1 ИЮЛЯ. С 1 ИЮЛЯ УСТАНОВЛЕНА НОВАЯ ЦЕНА ПО ПОДПИСКЕ 1 МЕС 6-00 3 МЕС 19-50 6 МЕС 39-00 ПОДПИСКУ ПРИНИМАТЬ ТОЛЬКО СООТВЕТСТВЕННО НА 1 МЕС 3 МЕС 6 МЕС-НАЧАЛЬНИК РЦРП АКБАРОВ-

КАҚНУСНИНГ

БОЛАЛИК — одамнинг бешафқат ҳаёт тарзи билан муносабатга кириша бошлаган СОДДАЛИК, БЕГУБОРЛИК дунёси.

Ҳар қандай одам ҳам ўз болалигини соғинади. Ундаги турмуш беҳаловатлигини ва беташвишлигини, болалик ҳаёлларини, — мана шундай туйғуларини йўқотиб қўяётганлиги учун соғинади.

Жаҳон адабиётида болалик олами ҳақида саноксиз асарлар яратилган. Бу асарларда болалик саргузаштлари, орзу-армонлари, ғайритабиий ҳолат-кечинмалари тадқиқ этилади. Болалик дунёсининг бир умрлик шайдоси ва бадиий тадқиқотчиси улуғ Лев Толстой шундай деган экан: «Мен ҳозир нима билан яшаётган бўлсам, ҳаммасини болаликда олмадимми? Уша вақтда шундай кўп нарсаларни шундай тез ўргандимки, ҳаётимнинг қолган йилларида ўша вақтдаги нарсаларнинг юздан бирини ҳам ўрганганим йўқ шекилли?! Беш яшар болалик билан ҳозирги ҳолатим ораси фақат бир қадам. Янги туғилган чақалоқ билан беш яшар ораси эса ҳайбатли масофа».

Болалик — киши руҳан озуқа олишининг энг қизгин ва киши ички дунёсига таъшиқ моддий олам таассуротларининг тошга ўйилгандек муҳрлана бошлаган давр эканлигини буюк ёзувчининг гапларидан ҳам билса бўлади.

Инсон хотирасида кўпроқ болаликда ўқилган асарлар ва уларнинг турфа хил таассуротлари туради. Бадиий асарлардан инсон болаликдагича таассурот ололмас керак. Улуғ Алишер Навоий болалигини эсланг. Ҳазрат Навоий кексагачи чоғида ўз болалик ҳақида зўр соғиниш билан ёзади. 9-10 ёшли Алишернинг қалби нима учундир улуғ сўфий Фаридиддин Атторнинг «Мантиқут-тайр» асарига банд бўлиб қолган эди. Мурғак қалбнинг бундай чуқур фалсафий асар билан ошно бўлиб қолиши одамни ўйлантиради.

Сўфийлар таълимотида, «туғилиш — зарранинг қўвдан узилиб, нурга айланиб кетиши; ўлим эса — зарранинг аслига қайтиб қуёш бағрига етиши» деганининг қўвдан узилиши инсоннинг бу дунёга келиши бўлса, болалик мана шу нурнинг бу дунёдаги дастлабки Нур ҳолидаги беккичи десак нотўғри бўлмас. Нур бўлганса, Дунёга сотилгани, Нафсга ўхшаган бадбин туйғуларга ўзини қурбон қилган бўлади. Энди у Қуёш (яратган)га қайтиб боролмайди. Нур Қуёшга қайта қўшилиши учун Нурлигини сақлаб қола олиши керак. Мана шу рамаз остида Инсон умрининг фалсафаси мужасам топган. Мана шундай фалсафани тадқиқ қилган сўфиёна асар шунинг учун ҳам балки Алишер болалигини — Нурни ўзига мафтун этгандир. Нур бу дунёда пайдо бўлганидан, Қуёшга қайта қўшилиши ўйлаганидек, Аттор фалсафасини ҳақ деб билган Алишер ҳам ёшлигидан Оллоҳ ишқи билан ёна бошлади.

Еш Алишернинг бахти, мана шундай баҳрамандлик дарёси бўлган асар билан болалик руҳининг озуклана олганида эди. Унинг бахти, мана шу дастлабки озукдаёқ мурғак руҳига беҳаловатлик сингиб кирганлигида эди. Бу ботиний беҳаловатлилик бир умр уни таъқиб этди.

Навоийдан бир неча юз йил ўтгач, умрининг болалик фаслида яна бир ёш қалб — Зокиржонни мана шундай безоватлик қамради. Яна бир қалбнинг чанқоқ руҳи салафларнинг маънавийёт булогидан ташналигига ҳаловат истади. У саводини Қуръони шарифдан чиқазди. Кичик сураларни «хифз қилғоч», бир неча ой ўтиб Қуръонни хатм қилди ва бошқа китобларни ўқимокча тутинди. «Бу арода вақтим хомаси ҳаётим юзидан саккиз рақамни чекди, зеҳини тайири «Мантиқут-тайр» китобидан нотик бўлди».

Бу ёш кўнгул Зокиржонни ҳам улуғ «Мантиқут-тайр» ўзига сеҳрлаб

олган экан! Тафаккур ҳайрат изҳор қилади. Унинг ёши ҳам саккиздан ошмаган эди. Лекин у «олти ой болупар уруб қушлар ҳикоятини хотима ошёнасига қўндурдим», деб ёзади. Унинг олти ой «болупар уруб» «Мантиқут-тайр»ни ўқиши, бу афсусли иштиёқ, бу сохир таъсир, руҳий чанқоқлики қондириш аломати эмасми? Саккиз ёшли Алишер ҳам бу асар таъсирида телба бўлай деганда, ундан китобни тортиб олиб қўйишган эди. Лекин у бу асарни ёддан билар эди...

«Шамсиддин Мухаммаднинг Шероз гулшанининг андалиби хуш илҳонидур. Ҳофиз таҳаллуқ девонлари мутлоқасидин кўб ҳазлар топтим», яъни лаззат, ҳаловат топдим деб ёзади у. Ҳофиз Шерозий асарларидан, маънавий хазинасидан сархушлик қилиш — бу ҳар қандай болага ҳам насиб этавермайди. Бу — болалик бахти!

«Андин форғ бўлб абулмаоий Мирзо Абдулқодир Бедил девони ғазалаётига дил бағишлаб, беш ойгача ул Бедил дилбандим ўлди».

Саккиз-тўққиз ёшли боланинг улуғ шоир Ҳофиздан «ҳазлар топимиш, файласуф Бедилни юрагининг бандига айлантириб олиши тақдирнинг инсонга бекиёс бахшидасидир».

Болаликдан насиб этган Уйғоқлик фикрни, юракни доим хушёр, тирик тутайди. Бу фикран, руҳан уйғоқлик ўзини англайди. Ўзини англаш яратган ишқидан юракка бир Нур ташлайди. Асли Нур одам ана шу нур таъсирида манбага қайтиш иштёқи билан ўртади. Алишер бир умр мана шу ўртаниш билан яшади. Ва барча ёзган асарлари шу ўртаниш завқи-тафтидан холи эмас эди.

Умри пёнида битилган «Лисонут-тайр»ни ёзишдан мақсадини шундай билдиради:

Ким бу дафтар назмидин мурод, Чунки маржаъ майли эрдио маод.
(Бу асарни ёзишдан кўзлаган мақсадим асл манбага қайтиб боришни тасвирлашдан иборат эди).

Салафларимиз мадрасаларда ўқишганда, қайси бир толиб Ҳофиз, Бедил, Навоий асарларидан бебаҳра қолган экан? Бебаҳра кимсалар бир уволдек саналган. Бу алломаларнинг минг-минг байтлари тугул, икки-уч «Ҳамса»ни ёд олган кишилар бўлган экан. Бу рост гапларни ўқисангиз, юракнинг бир четини алам жижиллатиб қақайди.

Дафъатан «Бизчи?», дейсиз. Биз бахтсиз эдик. Болалигимизнинг Фараҳбахш онлари бадбахт кетган. Бу кейинги қирқ-эллик йилликдаги авлоднинг пешонасига ёзилган бахтсизлик. Мана, замонамизнинг улуғ шоири — А. Орипов нима дейди: «Қадрли укам, шу ўринда сочлари тўкилиб кетган бошимни эгиб айтаманки, халқимиз тарихини ўқиш-ўрғаниш билан боғлиқ бўлган машъум хатоликлар менинг ҳам юрагимда ҳеч қачон йўқолмас бир изтироб, вужудимда эримас тош бўлиб қолди. Яъни, аввало Шарқ фалсафасининг туб илдиэлари, илоҳиёт билан боғлиқ зўр мантиқли фикрлар баён этилган асарлар ўша кезлари биздан яширилган бўлса, иккинчидан, борларига эса ҳар доим ҳам тишимиз ўтавермади. Чунки кичкинтойлигимиздаёқ бизнинг қўлларимизга Навоий ёхуд Бедил асарларини эмас, балки бир парча қизил байроқчани тутқазиб, «Яша, яша!» деган нақоратларни ўргатишган».

Тўққиз ёшли Зокиржоннинг ҳаёли улуғ Навоий асарлари билан банд бўлди. Унинг забони бир буюк хирмондан дон териб ея бошлади, яъни руҳи озуклана бошлади.

Бу ёш жисмининг ҳаётида жуда катта воқеа юз берди. Бола туш кўрди. Туш тақдир башоратининг тафаккур ойнасида зоҳир бўлишидир.

«Анда кўп уламолар давра олиб ўлтурбурлар. Ва хосса юқорида уч мўйсафиди фаришта сийрат кишиким ҳузурларида катта китоблар ёзилган,

бир-бирлари бирла мунозара қилурлар ва мен пастда қўл боғлаб салом қилдим. Ул азизлардан бири жавоби арзон тутуб қақириб ул мажлисдин жой кўрсатдилар. Адаб зонуси бирла ўлтурдум. Тахсилмдин савол қилдилар. Девони Амир Навоий деб таъкирман жавоб бердум. Ул азиз ишора-

етишишни насиб этмади. Унинг бошига тақдирда битилган яна бир айрилик тушди. Ватандан жудолик унинг муҳаммасларига йўғдирилган дардга авж берди.

Фурқат дўсти Ташболтуга Еркентдан ёзган хатида қуюқ ўкинч ва зўр армон билан шундай дейди: Қилур-

ЯРАЛИШИ

ти бирла бир киши мени олдимга бир китоб ёзиб қўйди. Ул китоб Амир Навоийнинг «Чор девонлари» эмиш. Андин менинг қўлумга қалам ва қоғоз бериб, ҳар қайсилари бир мисрадан байт айтилди. Мен ёзиб тамом қилдим эрса ҳаммалари қўл очиб ҳақимда дуо қилдилар ва шеър машқига рухсат бердилар». (Фурқат. Танланган асарлар. 11-том, Т., 1959 й. 134-135-бетлар).

Юрак, фикр бир нарсага қаттиқ машғул бўлиши, шу нарсага бутун фикр зикрини боғлаб, ҳаёлини ҳам шунга тутқин этиб, иродамиз йўлида ҳаракатга тушсак, бу ҳаракатимизга ғайбдан жавоб бўлади. Бу жавоб аксар ҳолда бизга туш орқали берилади.

Иштиёқманд толиб Зокиржоннинг кўнгли «субҳдин мусаффо ва кўзгудин мужалло» бўлиб уйқудан туради. Бомдод номозини адо этиб мактабга равона бўлади. У ерда устозини учратиб, муборак тушини унга сўзлаб беради. У киши айтадики, эй фарзанд, ул юқорида ўлтургон азиз Амир Навоий ва ўзгалари сайир шуаролар бўлмай, Сенинг зотинга алардин мадад этиб илми ашъордин башорат бермишлар, муборакнинг ўлғай» (135-бет).

Зокиржон ижод оламига соддалик ва табиийлик, шеърый қалби ва нозик диди билан кириб борди. Ўзига Фурқат дея таҳаллуқ топди. Фурқат лафзи — ўзига азиз, севимли бўлган кимса ёки нарсадан узоқда яшаш; айрилиш, айрилиқ; ҳижрон — деган маъно беради.

Бу калима беихтиёр туғилиш ҳақидаги юқорида зикр этилган сўфиёна таълимоти эсга солади. Зокиржон англаган эдики, у Қуёшдан айро тушган, айрилиқда қолган Нур, Нур манба (Худо)га қайтиши даркор.

У шеърятга сўфиёна дастур билан кириб келди. Лекин тақдири азал унга ҳақиқий сўфий шоир бўлиб

ман дўстлигини бир насиҳат санга. Ташболту,

Бўлурсан гар қабул этсанг они, аҳли сафарлардин.

Расолиғ орзу айла камоло гар етай дерсан,

Тааруз айлама ҳам ишқ ва қилма норасолардин.

Гар нафсоният таркини қилсан бу кифоятдур,

Келай мақсадга эмди бор эдинг табыъ расолардин.

«Аҳли сафо» деб сўфийларга айтилган. Фурқатнинг бу насиҳати дўстини сўфийликка чорлашдир. Юқорида таъкидлаганимиз, «аҳли сўфа» мажлис бошиси Навоийдан фатво билан Фурқатнинг мутасаввуф бўлиб етишиши болалик орзуси, йигитлик аъмоли, кексалик армони эди.

Фурқат ғазалларидаги нафис бокирралик, илмпарварлик, маърифий зиёга интиқлик, юрак кирини тўқувчи муҳаммасларидеги самимий кечинмалар тизмаси киши қалбини софликка, улуғворликка тортади. Не деганда ҳам Ҳазрат Навоий фатвоси ижобат бўлган эди.

Навоий «Лисонут-тайр» асарига ўзини Қақнус қушига қиёс этади. Эмишки, Қақнус қуши қуйлаб-қуйлаб, умри ниҳосида бир ерга ҳасчўп йиғиб, қуйдан ўт чиқариб, ўзини шу оловда ёқар экан. Оловдан ҳосил бўлган қулдан бола Қақнус пайдо бўлар экан. Навоий ўзини Аттордан қолган қулдан пайдо бўлган бола Қақнус деб ҳисоблайди.

А. Навоий топган бу рамаз ўзига улуғ бир ҳикмат жо этган. Шеърый авлодлар аро руҳий-маънавий алоқалар (Аттор-Навоий-Фурқат) давом этсагини, Қақнуслар қолдирган қулдан Қақнуслар яралиб бораверади.

Улуғбек СУЛТОН,

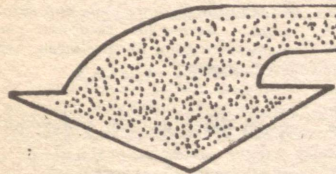
ТошДД ўзбек филологиясининг
У-курс толиби

«ТАКСИ»

Суратчи: А. ТУРАЕВ

ШАҲНОЗА ФОЗИЛЖОНОВА:

СЕВИШ ҲАМ БАХТ ЭКАН

Бу қайрилма қош қизни кўпчилик яхши таниса керак. Ҳа, тўғри топдингиз, 1990 йили ўтказилган «Нафосат» ёш раққосалар кўрик танловининг ғолиби, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, таниқли раққоса Гулчехра Фозилжонованинг қизи.

Шаҳноза яқинда Амриқо сафарига бўлиб, хорижлик ватандошларимизга ўз санъатини намойиш қилиб қайтди.

— Шаҳноза, Амриқога қандай тadbир билан борган эдингиз?

— Биринчи марта раҳматли Зухра опа Раҳимбобоева бошчилигида, хорижлик ватандошимиз, «Ватан жамияти»нинг раҳбарларидан бири Абдурауф Мақсудийнинг таклифига биноан, гастролга боргандик. Ун беш кун мобайнида концерт бердик.

Орадан уч-тўрт ой ўтиб, хонанда Юлдуз Усмонова гуруҳи билан бирга яна бордик.

— Сизнинг чиқишларингизни қандай кутиб олишди?

— Жуда яхши кутиб олишди. Айниқса, тановар, Фаргона рубойиси, муножот каби миллий рақсларим кексароқ кишиларга кўп маъқул бўлибди. Ёшларга эса, одатдагидек, замонавий рақслар.

— Сиз ҳам сахнага пардоз-андоз қилиб чиқасизми?

— Ҳа, албатта.

— Табиий чиройи билан сахнага чиқадиган раққосалар ҳам бўладими?

— Йўқ. Номии раққоса борки, у жуда гўзал бўлса ҳам, сахнага пардоз-андозсиз чиқмайди.

— Ҳозир ҳам «Баҳор»да ишляпсизми?

— Йўқ, шу кунларда «тоза ҳаво министрима». Ҳазил...

— Ўзбек мактабиде ўқиганмисиз?

— Йўқ, ўрисча мактабда ўқиганман.

— Амриқодан бошқа яна қайси мамлакатларда бўлдингиз?

— Ҳиндистон ва Туркияда.

— Сизни, Амриқога келин бўлиб кетяпти, деб эшитдик...

— Ҳа, шунақа бўлиб қолди.

— Агар сир бўлмаса, кўвингиз ҳақида озроқ гапириб ўтсангиз.

— Исми — Ойдинбек, истиқлол курашчиси Шермабейнинг невараси. У киши амакиси Анварбек ака билан бирга шахсий дўконларида ишлар экан. Дадалари Давронбек ака ким бўлиб ишларларини билмайман. Тўғриси, суриштиргани уялдим. Оналари Сурмаҳон ая, билишимча, уй бекаси. Амриқога ўн йилча олдин Туркиядан кўчиб боришган.

— Ойдинбек билан илк бор қаерда учрадингиз?

— Дугонам Раъно билан хонанда ўтирган эдик, концерт ярим соатга кечиктирилганини айтишди. Зеркиб ўтирамизми, деб залга чиқдик. У ерда Мунаввар опа бир йигит билан ўтирган экан, бизни кўриб, ёнларига чақирди. Ўтирган йигит Ойдинбек экан, бизни таништирди. Концерт бошлангунча у ёқ-бу ёқдан гаплашиб ўтирдик.

— Ўзбекчани билар эканми?

— Ўзбекчаними? Тўғриси, мендан ҳам яхши гапирар экан.

— Айтгандай, Мунаввар опа ким?

— Аянинг дугонаси, Ойдинбекнинг келинойиси.

— Аянгиз билан Мунаввар опа аввалдан танишми?

— Ҳали кўра Амриқога келишгача танишишган экан. Шундан бери хат ёзишиб, баъзан телефонлашиб туришадди.

— Шу хат ва телефонлар тақдирингизни аввалроқ ҳал қилиб қўйганмикин?

— Йўқ, улар бу масалада ҳеч гаплашмаган, ҳаммаси тасодифан бўлди.

— Ўйин...

— Бу воқеаларнинг барчаси иккинчи боришимда бўлганди. Биз у ерда йигирма кунча бўлдик. Деярли, ҳар кун Ойдинбек олдимга келиб турди. Келишимизга икки кун қолганда, Ойдинбек: «Шаҳноза, биласизми, мен бир кўришда севиб қолиш мумкин эмас, бу фақат кино ва китобларда бўлади, деб ўйлардим. Лекин ҳаётда ҳам бўлар экан... Сизни бир кўришдаёқ севиб қолувдим, агар ҳўп десангиз, менга турмушга чиқинг», деб қолди. Мен, ўйлаб кўрай, индинга жавобини айтаман, дедим.

Кейин... келаяганимизда ўзига розилик бердим. Фақат, уйга бориб ота-онам билан яна бир маслаҳатлашиб кўришим кераклигини айтдим.

Уйга келиб, бўлган воқеани ота-онамга айтдим, тушунтирдим. Улар рози бўлишди.

— Шундай қилиб, тўй қаерда бўлади?

— Ҳали кўра томон билан келишиб олганимизча йўқ. Шу ёзда оиламиз билан Ойдинбекларниқига меҳмонга борамиз, шунда ҳал бўлса керак. Балки, шу боришимизда тўй ҳам бўлиб кетар.

— Биласиз, совчилик, оқ кийиш каби одатларимиз бор...

— Ҳаммаси бўлган, фақат... телефон орқали. Уларнинг келиб-кетилари кийин бўлгани учун шундай қилишга мажбур бўлдик-да...

— Амриқони сеҳрли дёнр дейишади. Сизни кўп-

роқ ўша юрт сеҳрладими, ёки амриқолик жаноб!

— Очигини айтсам, Амриқонинг бойлигию чиройига учганим йўқ. Мен бир сўзли, мард, барваста ҳам чиройли йигитни — Ойдинбекни деб кетяпман.

— Раққоса сифатида элга анча танила бошлагингиз. Амриқо, нима бўлгандаям, Ўзбекистон эмас... Шунинг учун қўйлаб кўрдингизми?

— Мен у ёққа, деярли, санъатдан воз кечиб, ўзимни уй бекаси ҳисоблаб, умримни бола тарбиясига бағишлайман, деб кетяпман. Яна Худо билади...

— Ватанини ташлаб кетиш оғир эмасми?

— Жуда оғир. Лекин, нима қилай тақдир экан.

— Кетишга қандай тайёргарлик кўряпсиз?

— Кўрпа-тўшаклар, келин сарполари, миллий идиш-товоқлар... каби нарсаларни

тайёрляпмиз. Ўзим инглиз тилини ўрганяпман.

— Шаҳноза, мана Амриқога келин бўлиб кетаятган экансиз, бахт ҳақида қандай фикрдасиз?

— Авваллари мен учун сахнага чиқиш катта бахт эди. Энди тушундим, бахт фақат сахнага чиқиш эмас экан, бир йигитни севиш ҳам бахт экан...

— Тикиш-бичишга қўлингиз келадими? Ўзингизни пазанда ҳисоблайсизми?

— Тўғриси, тикиш-бичишга унчалик ҳушим йўқ, лекин озми-кўпми, ҳар ҳолда қўлимдан келади.

Ўзимни пазанда деяолмайману, лекин ҳамма овқатни пиширишни биламан. Айниқса, ширинликлар пиширишни жуда яхши кўраман.

— Сўхбатингиз учун раҳмат, бахтли бўлинг.

Б. РАВШАНБЕК сўхбатлашди

ГҲРИ АМИР ҚАЕРДА!

Тағтилда қадимий ва ҳамisha навақирон Самарқандда бордик. «Сайқали рўйи замин аст»ни айланб юрар эканмиз, ота-боболаримиз азму иродаси билан қад рогтланган обидаларни

кўриб, ўтмишимиз билан чексиз фахрландик.

Жаҳонир Темур ва унинг авлодлари охириги манзилини топган Гўри Амриқи ҳам кўрмоқни ихтиёр қилдик.

Шу ерлик ёшлардан «Гўри Амриқи қандай борасиз бўлади?» деб сўрадик. Саволни эшитиб улар бир-

бирига қарашди. Бирови «Шоҳи Зиндами», деса, иккинчиси «билмадик», деб жавоб қайтарди. Сўнгра неадир жўр овоз билан қулиб юборишди. Лекин қизаришмади. Афсус!

Хўжамурод
ТОШТЕМИРОВ
Сурхондарё вилояти

Ўзингизни синаб кўринг

1. Ўз ҳаётингизни сақлаб қолиш учун бировни ўлдирасизми?
2. Севимли кишингизни қутқариб қолиш учун-чи?
3. Бегонани қутқариб қолиш учун-чи?
4. 1000 сўм эвазига-чи?
5. 10.000 сўм эвазига-чи?
6. 100.000 сўм эвазига-чи?
7. 1.000.000 сўм эвазига-чи?
8. 100.000.000 сўм билан жазодан қутулиб қолиш кафолати берилса-чи?
9. Севимли ишингиздан айрилиб қолмаслик учун бошлиғингизни алдай оласизми?
10. Сиз учун пул ва моддий бойлик муҳимроқми ёки дўстлик?
11. Мансаб зинасидан кўтарилиш учун дўстингизнинг манфаатига қарши бора оласизми?
12. Жанжалдан қочиш учун ҳамроҳингизга ёлгон гапирасизми?
13. Ота-онанингизни алдай оласизми?
14. Тасаввур қилинг, Сиз бутунлай

ЎЛДИРА ОЛАСИЗМИ?
ОДАМ

оч қолдингиз. Ўз ҳаётингизни сақлаб қолиш учун ўғрилик қилармидингиз? 15. Қўлга тушмаслигингиз кафолатланса, ҳаром йўл билан пул топишга киришармидингиз? Ҳисобланг: Саволларга берилган ҳар бир «ҳа» жавоби учун бир, «йўқ» жавоби учун нол очко. 12 дан 15 очкогача. Сиз ростдан ҳам шафқатсиз одам экансиз. Сизда иккиланиш деган одатнинг ўзи йўқ, ниятингизни амалга ошириш учун ҳеч нарсадан қайтмайдиган зотсиз. Шахсий манфаатларингизни ўзгаларнинг манфаатидан устун қўясиз. 4 дан 11 очкогача. Сиз анча бераҳм, аини пайтда эҳтиёткор кишисиз. Виждонингизга қараб иш қиласиз. 3 дан кам очколар. Сиз хийла раҳмдил кишисиз. Ҳаётга муносабатингиз инсонпарвар ва қомил инсонларга хос. Илоё доим шундай бўлиб қолинг.

Дераза

ОНАНИНГ ТАЛАБИ

Илгари хабар берганимиздек, Ростов шаҳрида 53 кишининг қотилигида айбланаётган А. Чикатило иши бўйича суд жараёни давом этмоқда. 14 ёшли жабрланувчи Люба (А. Чикатило уни аввал зўрлаб, сўнг азоблаб ўлдирган)нинг онаси суддан айбланувчини ҳам шунчаки отиб ташлашни эмас, нимталаб чопишни талаб қилди. «Бизнинг болаларимиз унинг ифлос панжасида қандай азоб торган бўлса, Чикатило ҳам шу азобни бошидан кечирсин», деди она.

ТАНЛАШ ИМКОНИ

Ўрусиялик ота-оналар яқин кунлар ичида фарзандларини мактабга бершавоқчи, танлаш имконига эга бўлишди: хоҳласа хусусий, хоҳласа давлат мактабига олиб боради. Мактаблар тўғрисидаги Низом лойиҳаси тайёр, Б. Елцин ҳукумати тасдиқласа бас. Бизда-чи?

СОБИҚЛАР, УЙНИ БЎШАТИНГ!

Латвия пойтахти — Риганиннг Сипорта кўчасидаги 1 уйда яшовчи деярли барча фуқаролар тез орада эгаллаб турган хоналарини бўшатадиган бўлишди. Уларнинг «Турар жой қонун-қондалари»га тўғри келадиган квартираларга кўчиб ўтиши мақсадга мувофиқ деб топилди. Собиқлар — Шўро замонида ўз билганича иш тутган раҳбарлар — сафида республиканинг собиқ бош вазири, собиқ компартия Марказқўмининг собиқ котиби, Олий Кенгашнинг собиқ раиси бор.

МАХФИЙЛАР КЎПАЯДИ

Қозоғистон КҲБси расмий вакилининг айтишича, республика завофсизлик қўмитасига штатсиз ходимларни жалб этиш тажрибаси давом эттирилади. Шўро замонида бу ишга жалб этилган махфий агентларнинг рўйхати эса ҳеч қачон очилмайд.

МАОШ КУНИ — КАТТА БАЙРАМ

Эстония қасаба уюшмаси аъзолари ишчи-хизматчиларга одадгадигдек ўн беш кунда эмас, ҳар жума куни маош бериш талаби билан чиқди. Сабаби: маош олишга улгургунигча нарх-наво қимматлашиб, рубл қадрсизланмоқда.

ОТИНГ!

Ижевск вилоятидаги Шаркан тумани ижроқўмининг қарорига биноан, кимки 30 бош итни отиб ўлдирса, 100 дона шифер олади. 50 итнинг бошига етганга ёввойи чўчка, 100 итни ер тишлатган «овчи»га эса кийик овлашга рухсат берилади. Сабаби: туманда итлар қутура бошлаган.

Бир куни

Уйга қайтаётиб, йўл-йўлак кўча бошидаги магазинга бурилдим. Магазинни томоша қилар эканман, чиройли терилган тухумларга негандир «баҳоси 14 тийин» деб ёзиб қўйилгани диққатимни тортди. «Намунча қиммат, давлатники-ку, ахир!» — деб хайрон бўлдим (давлатники арзон бўларди-де). Пишган тухум бўлса керак деган хулосага келдим ва... қувониб кетдим...

ТУХУМ

3-4 йил олдин Тошпўлат амакимизникида бир зиёфатда жуда шўх Карим жиян тарелкадаги тухумларни нуқул пешонасига уриб чақиб еган, ҳатто бошқаларникини ҳам қарсиллатиб чақиб берганди. Ҳамма қойил қолганди ўшанда! «Ай-й, борзий!» деганди ҳатто Исмат акаям завқланиб. Хуллас, мен ҳам магазинчини қойил қолдирмоқчи (борзийлик қилмоқчи) бўлдим. Тухумлардан бири (энг йириги)ни қўлимда салмоқлаб, харидорларнинг тезроқ қамайишини кўта бошладим. Охириги харидор магазиндан чиққандан шахт билан сотувчига яқинлашдим. Рубарў бўлиб, тухумни тагин ёрилмай қолмасин деган хавотирда зарб билан пешонамга урдим...

Нима бўлганини билмай, беихтиёр юмилган кўзларимни очарканман, сотувчи жон-жаҳди билан ўзини орқага ташлади. Эҳ, хомкалла, дедим ўзимга ўзим, тухумнинг хомлигига ақли етмаган хомкалла! Шарманда бўлдим-ку! Қочсаммикан!

ДОИРАЧИЛАР

Суратчи: А. ТУРАЕВ

Сотувчининг ниҳоятда кўрқиб кетганлигини фаҳмлаб, сир бой бермаслик кераклигини туйқабат билан ҳис қилдим. Чунтагим олдим. Юзу кўриб, аралаш оқаётган шилимшиқни шошилмасдан артдим-да, магазинчига сўнги бор ўқрайдим. Оқхиста, салмоқлаб юриб магазиндан чиқдим. Ҳануз эсимда, ўшанда сотувчининг артишга журъат қилолмаган

оқариб кетган юзини қалин чаплаган тухум сариқлари ҳам бекитолмаганди... Шушу кўрқоқлик ҳақида ўйласам, тухум сариқлари ичра қотган бўрдай юзлар кўз олдимга келади. Дарвоқе, ўшанда камина ҳам магазиндан беш-олти қадам узоқлашибоқ уятдан оёқни қўлга олган эди...

УРОЛБОЙ

Эълонлар

35 ЕШДА

Ешим 35 да. Хоразмликман. Елғизлик жонимга тегди. Мен ҳам ўз оилам, эрим, бола-чақам бўлишми, уларга ширин-ширин пишириқлар тайёрлаб беришни истайман. Тозаликни, саришталликни ёқтираман. Уй ҳайвонлари жону дилим. 36-37 ёшлардан ошмаган, дидимга мос киши билан турмуш қилишни хоҳлайман. «Оила — 37» га деб ёзинг.

35 ЕШДА

Йиллар ўтяпти. Ун беш йил бўлдики, ёлғизман. Фарзандсизлик тўфайли аёлим билан ажрашганман. Болаларни жуда севаман. Тошкентда шахсий уй-жойим бор. Томорқада ишлашни ёқтираман. Болалик ёки ёлғиз аёл билан оила қуришни истайман. «Оила — 38» га деб ёзинг.

67 ЕШДА

67 ёшдаман. Нафақам 850 сўм. Маргилон шаҳрида етти

сотих ҳовли, яп-янги тўрт хоналик уйим бор. Табиий газ, водопровод ўтган. Ичмайман, ёшимга қараганда анча бақувватман. Елғиз, 45-50 ёшлардаги меҳр-оқибатли, инсофли аёл уйимга кўчиб келса, қолган умримни хотиржамлик билан ўтказардим. «Оила — 39» га деб ёзинг.

ТАБРИК

Пушти паноҳимиз Шўюнус

қори Яҳё қори ўғли ва волидалимиз Хотира Шаҳодат кўзи 40 йилдан буён аҳил турмуш қуриб келишмоқда. Ҳурматли адимизни муборак 60 ёшлари билан қўтлаб, ҳаммаша бардамлик тилаймиз. Оила аъзолари.

ТАБРИК

Довча ғўра бўлганда ўзларининг қўтлуғ 45 ёшларини қаршилаган меҳридарё ая-

жонимиз Санталатхон Асрор қизига узоқ умр, сийхат-саломатлик, кўнгли хотиржамлик тилаймиз. Фарзандлари, Самарқанд вилояти.

Синглим Райхон! Умринг узоқ, иқболинг баланд бўлсин! Бахтимизга доим соғ-омон бўл! Опанг Норхол.

ЖИЗЗАХ

Матназар АБДУЛҲАКИМ

«Дарахтлар кўп нодондир, гулим,
Гуллашса ҳам ял-ял қулф уриб,
Бир дона ҳам мева бермайди
Гулларини тўкмасдан туриб.
Сенга, тенгсиз эй сарви нозим,
Бетимсол бир фазилатдир хос —
Дув-дув мева тўккан чоғингда
Гуллаб-гуллаб турасан қийғос...»

* * *

«Етуклигинг ҳаммага ойдин,
Етуклигинг ҳаммага аён.
Эл айниган бу мудҳиш кунлар
Бор фазилат сенда намоён.
Бир кун фазлинг билан қутқаргунг
Юракларни ўкинч-доғлардан...
Босқин вақти жавоҳирларни
Асрайдилар саждагоҳларда.»

* * *

«Соғиндим мен маржонларингдек
Тизим-тизим тизимларимни.
Узумларим совуқ едилар,
Совуқ еди узумларимни.
Жунжикмасдан қучоғимга кел,
Сийнангда, оҳ, севган нигорим
Совуқ урмас бир жуфт. узумча
Яратгандир парвардигорим.»

* * *

«Соҳибжамолимнинг ҳуснига
Уялмасдан бақрайиб не бор.
Тезроқ қулоғингни текиб ол,
Унга тўйиб шивирлай, девор.
Кўзларингни юмиб ол, кўрпа,
Бу тун тошга айланма, ёстиқ.
Менинг бахтим қарор топмоқда,
Саодатим бўлмоқда тасдиқ.»

Урганчада таваллуд топган. Урусия олий билим даргоҳларидан бирида рус тили ва адабиёти мутахассислиги бўйича таҳсил олган. «Мавж», «Қор кўшиғи» каби бир қанча шеърини китоблар муаллифи. Айни пайтда Ўзбекистон ёзувчилари уюшмаси Хоразм вилоят бўлимида хизмат қилади.

«ЯТИМАТ АТ-ДАҲР» ОҲАНГЛАРИДА

* * *

Ҳижрон мени эзди тўрт фасл,
Баҳор — фарёд, ёз — фиғон, қиш — ваҳм.
Васлинг эмас шунчаки васл,
Ишванг эмас шунчаки ишва.

Шунчаки бир куз эмас бу куз,
Синай-синай дейди шоҳалар.
Мева пишган хаёлларимга
Меҳмон бўлар ҳамма воҳалар.

Юракларда бизга гиргиттон
Шакллар тасаддуқ олам.
...иккимизнинг кўзларимизда
Чирқирайди бир этак бола.

ТҮРТЛИК

Руҳимда дардларим оҳ бўлиб ўсди,
Ҳамдари топсам кўксим тоғ бўлиб ўсди.
Бошимда чақилган данаклар эса
Менинг юрагимда боғ бўлиб ўсди.

Фарҳод АРЗИЕВ

Фарҳод АРЗИЕВ — 1975 йилда Нурота туманининг Тиконли қишлоғида таваллуд топган. Айни пайтда тумандаги 29-ўрта мактабнинг 11-синфида ўқияпти.

II.

— Ў Қора Шарпа, сен кимсан?!..
— Ғофил одам...
«Ғофил одам», «Ғофил одам»,
Осмонларинг йўқ сенинг.
Ғофил одам, ғофил одам,
Армонларинг йўқ сенинг.
На боланг бор, на онанг бор,
Ботқоқ аро бандонсан.
Сен қайғуни танимайсан,
Бўлолмайсан хандон сен.
Юракларинг музлоқ сенинг
Кўзларингда озор йўқ,
Ғофилларнинг умри қаро,
Ғофилларга мазор йўқ...

ОСИЙ

Ўлмасингиздан бурун ўлинг
Аҳмад ЯССАВИЙ

I

— Ўв соя! Сен кимсан?!..
— Мен сенман?
— Мен ким?...
— Ҳеч ким...
— ...

III.

Бу ерда кўп қолиб кетмайман
Бирор културм сув ичсам басдир.
Бир тўйсам бас майса ҳидига,
Бойчечакни бир кучсам басдир.
Сўнг кетаман.
Йўқламас ҳеч ким.
Қолса ҳамки йўлларим қақшаб.
Тикланса-да ғамимдан тилсим
... Ва кўйса-да мажнунга ўхшаб.
Изларимда ёш қолар ёдгор
Қолар қайғуга қоришган ун.
Мен дунёдан кечиб кетаман,
Дунё мендан кечмасдан бурун.

IV.

— Барглар кўзин очди мунис
титроқда,
Зоҳир ўлди нуроний мўйсафид.
Қуёш лашкарлари қароргоҳ тутган
Сахро аро
Ва Асотиртоғ томон елиб кетаётган
Йўловчига сўз қотди:
— Йўл бўлсин?
— Асотиртоққа, бобо...
— Не қилаюрсен?
— Ўзимни билишни истаيمان.
— Ниятингга ет бўтам. Илло Асо-
тиртоққа боришни ихтиёр этмаган-
лар ва ўзининг кимлигини билиш-
ни, англашни истамаганлар осий-
дурлар. Алар у дунё-ю бу дунё хор
бўлғайлар. Омин, Оллоху акбар!
«Оллоху акбар», «Оллоху акбар»...

ИҮЛДОШ ака дўмбирасини олди. Биз-беш-ўн чоғли меҳмонлар у кишининг маҳорат билан чертаётган куйига қулоқ солдик. Кимдир оҳиста, «раҳматли Қодир бахши дўмбирани шундай жон эндириб чаларди», деди...

Бу оқшом дўмбира ихлосмандлари хўжалик ҳисобчиси Панжи Маматовнинг уйига йиғилган эдик. Даврага эл меҳрини олган Рашидjon бахши, ёзувчи Ҳамид Маллаев, унинг отаси Маллабува, Махсумбува, Панжи аканингни кўшниси Иўлдош ака ва яна уч-тўрт нафар дўмбирачи келганди. Даврада Абдусалом сибизикчи, Самад ака деган дўмбира ясовчи уста ҳам ўтирганини ҳисобга қўшсак, шаҳарга бориб анчагача мақтаниб юришга арзигулик гурунғ бўлди.

Уй эгаси бошқаларга навбат тегсин, дедими камтарлик билан иккита куй чалди.

Навбат Махсумбувага. У киши «Астароқ ҳайданг сабини» бошлади. Қиз узати-

ларига Оврупадан келган ажнабий меҳмонлар ҳам қойил қолишган. Абдулла шоир Нурали ўғли Улуғ Ватан уруши даврида Москвага, Кремлга бориб дўмбира чертганидан давлат раҳбарлари қанча олқишлар ёғдиришган, Сталиннинг шахсан ўзи номи ёзилган соат тақдим этган.

Ҳар йили жумҳурият кўрик-беллашувлари ўтказилади. Шу билан гап тамом. Одамларнинг қалб мулкига айланган дўмбиралар, бахшилар келгуси йилгача унутилади. Ҳолбуки, қўшни Озор элида бу иш уюшма тузиш даражасига етди-ку! Қанийди фольклоршунос олимлар жон куйдириб, дoston термаларини пластинка шаклида кўпроқ нашр этсалар, дўмбира куйларини нотага туширсалар, бахшиларни бир уюшмага бирлаштирсалар...

Булар бир давра гурунғида бахшию дўмбиракашлар юрагидан чиққан орзу-армонлар. Муаммоларни айта-

ҒОЙИБДАН КЕЛГАН МЎЪЖИЗА

лаётган хонадонда тўй ниҳоясига етган. Кўзни оладиган беқасам чопон, рангин қалпоқ кийган бахтиёр куёв гижинглаб турган оқ отга келини миндириб йўлга тушмоқчи. Қизнинг ота-онаси, эл-юрт қайнонлари фотиҳага қўл очдилар. Ниҳоят куёв отни йўлга ҳайдади. Шунда йигитнинг белидан маҳкам ушлаб олган келинчақ унинг ўзи эшитадиган маъносиз овозда шивирлади: «Астароқ ҳайданг сабини, маржоним ерга тўкилади». Аслида гап маржонда эмас, келинчақ ҳозир уни йўлаётгани ҳам йўқ: эл-юрт билан хушлашиш нақадар оғир...

Маллабуванинг чалишларида Гурўғлининг савашлари, Авазоннинг Чилбир чўлидан Маликаи айёрни отига миндириб олиб келиши, Алломининг Қалмоқ зиндондан қутулиб, Кўнғирот элига қайтиши... ақс этади. Сўнғ Қодир бахши (жойинг жаннатда бўлгур)нинг «Она, сен йиғлагунча, тошлар йиғлашин» термасини чалди. Эшитувчилар дўмбирани бошлаб чалгани учун Маллабувага, сўнғ шундай ўлмас асарни яратгани учун Қодир бахшига ҳурматларини «балли», «офарин» дея билдирдилар.

ШУНИСИ қизиқки, дўмбира куйлари термалардан фарқи ўлароқ на қогозда, на бошқа техника воситаларида ёзиб қолдирилади. Уни одамлар ёдда сақлайдилар, хотираларида тиклаб, дўмбирарага соладилар. Давраларда эшитиб, фарзандлари, яқинларига ўргатадилар. Алломиш, Гурўғли туркумидаги дostonлар ҳам дўмбирарада куйланади, эл ичида тарқалган-ку!

Жумҳурият ойнаи жаҳони, овозинг орқали ҳар куни қадимий мусиқа асарлари берилади. Нега умрбоқий дўмбирани куйларига эътибор қилинмайди? Уларни ҳеч ким эшитмайдими? Бекор гап. Мусиқа таржимага муҳтож эмас. Қодир бахши чалган куйлар, айтган терма-doston-

верса, гап кўп, дард етарли. Бахшилар яхшиямки, кўп маҳтал қилмай, дўмбирарага эрк беришди.

САЛИМбува бир нафас чалиб, хумордан чиққан, «сизларга бир воқеани айтиб берайинми» деди кулимсираб. Давра аҳли маъқуллади.

— Бир йили баҳорда оёғимни чигилини ёзгани дўмбирани қўлтиқлаб Туркменистон томонга бориб қолдим. Катта қирнинг устида оқ ўтов тикилган. Бир бева хотин икки-уч боласи билан шу ерда яшаркан. Баҳорда ўн беш-йигирма молини яйловга ҳайдаб чиққан-да! «Келинги, меҳмон бўлинг», деб ширин мулозамат билан кутиб олишди, ўтовнинг соясига жой қилишди. Лекин кўрмағур бева жудаям чиройли аёл экан! Бир кўнглим дўмбира чалиб, димоғини чоғ, вақтини хуш қилайми, кейин ўзи эриб кетиб, кетгизгани қўймайди, деган шум хаёлларга бордим. Дўмбирани созлаб, куйларинг зуридан чалишни бошладим. Олдин бева ўтовнинг орқасига ўтиб, иш қилиб юрвди, чалишимни эшитиб ўтовга яқин келди. Хурсанд бўлиб, бевани қўлга киритишимга ишониб қолдим. Бева янаям яқин келди. У ёқ-бу ёғимдан ўтди. Тамом бўлдим. Ҳар замонда аёлга қараб қўяман. Бир вақт бевага гап қотди:

— Меҳмон, чалиб бўлдингизми?

— Ҳа, — дедим, — мана бу охиргиси.

— Бўлмаса, дўмбиранингизни бериб турасиз-да, — деди у. Жавобимни кутмай, ўтовга қараб бир болани чақирди. Угли экан, ўн уч ёшлардаги. Бола уялибгина салом бериб, пўстак четига чўккалади. Дўмбирани бердим. Аёл: «ўғлим, меҳмонбуванга бир чалишигини кўрсат» деди. Бола хўп деб дўмбирани қўлига олиб чала кетди. Олдин ишонмай қараб турдим. Қарасам, жувонмарг мандан ҳам ўтказиб чалапти!

Аёл жилмайиб, «Қалай меҳмон, ёқаптимиз?» деди. Ичимдан зил кетиб, ёмон хаёлларга борганимга пушаймон еб ўтирибман. Боласи тушмагур бўлса роса авжига чиқяпти. Охири ичиб турган чойимни ҳам ташлаб, отимни миниб дўмбира элида аёл мени шундай болаган!

Салимбува ҳикоясига мазза қилиб кулишиб олдик.

Сўнғ яна сўхбат давом этди. Хаёлимда эса турфа фикрлар айланади. Тингловчиларнинг ҳам ҳар хили бор. Бировлар, дўмбирарада қандай куй чалинса, индамай эшитиб ўтираверади, оҳанглар юрагига етиб бормади, бошқа биров эса дўмбиранинг не деҳ бўзлаётганини тушунади, воя деб мириқиб эшитади. Кўнғиротларда ҳар хонадонда дўмбира бўлишини катта хосият деб билишади. Махсумбува тўрт ўғлига тўрт дўмбира олиб бериб, рўзгорини бўлак қилганини айтиб берувди. Бир кишиникига меҳмон келса, дарров уч-тўрт дўмбирачи йиғилади, номи чиққан дўмбиранини улов юбориб бўлса-да, гурунғга олиб келишади. Кейин сўхбат ўз-ўзидан беллашувга айланади. Дўмбира бор жойда гийбат, фиксу-фасодга ўрин йўқ. Яхши кайфият, мароқли сўхбат бор. Гапларда мантиқ, мазмун ҳўкмор. Дўмбира эшитиб ўсган бола оқибатли, мард бўлади, дегувчиди раҳматли Қодир бахши.

ДўМБИРА ҳақида бир ривож айтиб беришди. Жуда кўхна замонларда Ҳисор тоғлари орасида бир қабилла яшаган экан. Қабилладошлар ов билан шугулланиб, тибхўлардан овқат тайёрлашар, йигитлари элини душман хўружидан қўриқлаб, эл-юрт тинч-осойишта экан.

Бир куни қабиллада ғалати касаллик пайдо бўлибди: ка-

салнинг ҳеч қаери оғримас, аммо у ўтмишини эслай олмас, уйга бир кириб олса, ҳафталаб чиқмай, бир нуқтага тикилганча ўтирар экан. Қабилла донишмандлари йиғилишиб, узоқ ўйлабдилар, лекин бу дардга даво тополмабдилар. Касаллар эса кундан-кун кўпайиб борибди. Одамлар нажот тилаб худого елворибдилар. Шу куни қабилла донишманди ғалати бир туш кўрибди: юзидан нур ёғилиб турган одам пайдо бўлиб, ўрмонга бор, у ерда бир мўъжизага дуч келсан, шу дардга чора бўлади, дебди, ғойиб бўлибди. Донишманд мўъжизани излаб, атрофни кезиб юрган экан, дарахтлар орасидан қулогига ғалати бир товуш эшитилибди. Аста бориб қараса, булоқ бўйидаги тошга икки-уч ёғоч суяб, унга ингичка торлар тортилган, чиройли бир қуш ёғочга қўниб, тумшўғи билан торни ташлаб қўйиб юборар, ёқимли садо атрофга тараларди. Донишманд худо томонидан юборилган мўъжиза шу эканини англабди ва ёғочни олиб, қўли билан чала бошлабди, қуш эса дарахт шоҳига қўниб, оҳангларга жўр бўлиб сайрай кетибди. Донишманд қўлида соз билан қишлоққа қайтиб, чала бошлабди. Касаллар ҳам уйларида чиқиб, қулоқ солибдилар ва ўзларининг соғайиб бораётганликларини сезибдилар. Сўнғ устлар энг пишиқ дарахт ёғочидан шундай асбоблар ясашибди. Ҳамма ёқни ёқимли овозлар тутиб кетибди. Қабилладошлар унга жўр бўлиб, қўшиқлар айтишни ўрганишибди. Ғойибдан пайдо бўлган ва илоҳий садолар таратувчи дўмбира шу таҳлит дунёга келган ва одамларни ҳалокатдан асраб қолган экан...

Норқул ТИЛОВ
Қарши

Бош муҳаррир:
Қулман ОЧИЛ

ТАҲРИР
ҲАЙЪАТИ:
Жуманазар
БЕКНАЗАР
Дадахон
ЕҚУБОВ
Муҳаббат
ИБОДОВА
Абдуҳошим
ИРИСБОЙ
(бош муҳаррир
ўринбосари)
Тўлқин ҲАЙИТ
(масъул котиб)

ЖАМОАТЧИЛИК
КЕНГАШИ:

Қувондиқ
БЕРДИЕРОВ
Мейли
ИҮЛДОШЕВ
Рўзимат
САФОЕВ
Абсалом
УСАНОВ
Баҳодир
ЭШОНХОНОВ
Урол
УЗБЕК
Бахтиёр

ЭГАМБЕРДИЕВ
Таҳририят
келган хатларга
ёзма жавоб
қайтармайди.
Шунингдек,
фуқаролар
билан
ташкilotлар
ўртасида
воситачилик
ҳам қилмайди.

Газетамиз
ҳомийлари —
Ғаллаорол
туманидаги
«Ғаллаорол»,
Муборак
туманидаги
Хитой давлат
хўжалиги,
Намангандаги
«Тўқимачи»
маданият
саройи.

Тошкентдаги
«СЭВИЖ»
тижорат жамияти.

МАНЗИЛИМИЗ:

700029,
Тошкент — 29
Намойишлар
хизмати,
1-бино.
Телефон:
39—43—95
Обуна
индекси 64654
Буюртма 42

Ўзбекистон
Республикаси
«ШАРҚ»
нашриёт —
маъбаачилик
концерни
Тошкент шаҳри

МАСЛАҲАТ

(Дашнобод хангомалари туркумидан)

Дашнободликлардан маслаҳат олишда юз карра, балки минг карра эҳтиёт бўлган маъқулроқдир. Акс ҳолда, Тошбоплаг буванинг ошна-сига ўхшаб, кишиларга майна бўлиб қолишингиз мумкин.

Ушанда денг, Тошбоплаг бува Регар бозорида анор сотиб ўтирган экан, ошнаси келиб қолибди. Ҳол-аҳвол сўрагандан кейин унга ялинибди: «Анорни қандай сақлашни менга ҳам айт, ошна! Тўрт-беш туп анор эккандим, ҳосилга кирди. Уни қандай сақлашни билмай, бошим

қотиб турибди».

Тошбоплаг ўйлабди қолибди: сирни очса, дашнободликлар уни еб қўйишади, ҳатто сафларидан чиқариб ташлашлари ҳеч гап эмас.

— Шуюм гап бўптими, ошна! — дебди Тошбоплаг сир бой бермай. — Уйга боргинда, ўра қазни, кейин уни сувага тўлдир. Сув тупроққа сингиб кетгач, ичига анорни челақлаб ағдаравер. Уранинг озгини пори (гўнг) билан ёпиб, устини суваб қўйишниям унутма!

Орадан бир ой ўтибди. Тошбоплаг анор сотиб ўтирган экан, ошнаси келиб

уни ҳақоратлай бошлабди.

— Упкангни бос, ошна! — дебди Тошбоплаг. — Ҳойнаҳой, ўрага ариқнинг сувидан солган бўлсанг керак.

— Ҳа, ариқ сувидан солгандим. Нимаиди? — сўради ошнаси ҳайрон бўлиб.

— Ҳе-е, содда ошна-ей! — Тошбоплаг бошини сараксарак қилибди. Дарё сувидан солганинг-да биттасиям чиримасди-я! Ҳай аттанг-а!

— Э-э, гап бу ёқда денг, — дебди ошнаси.

У кетгач, Тошбоплагнинг ёнида турган киши сўрабди: — Ошангиз яна ёқангиздан олса, нима қиласиз, бува? Чол бепарво қўл силтаркан:

— Дунёда гап кўп, ука! — дебди. — Бу чол келиб, дод солса, сувни қайнатиб солувдингми, қайнатмаси, деймиз-да. Шунгайм ота гўри — қозихонами?

Тўлқин ҲАЙИТ

Муаллиф: С. САЛОҲИТДИНОВ

СЕН СЎРАГАН НАРСАЛАР...

Бир киши Аёс ибн Муовиядан сўради:

— Агар хурмо есам ҳеч нарса қилмайдим!

— Йўқ.

— Майизни нон билан есам-чи!

— Ҳеч нарса қилмайди. Нафи бор.

— Мабодо унинг устидан бир коса сув ичсам-чи!

— Зиёни йўқ.

— Хурмонинг шароби шу нарсалар таркибидан тайёрланади-ю, нега уни ичиш шариятда ҳаром дейилади!

— Агар сени бир ҳовуч тупроқ билан урсалар, жонинг оғрийди-ми!

— Йўқ.

— Сув билан оёгинга урсалар синадим!

— Синамайди.

— Агар тупроққа сувни кўшиб, лой қилсалар-у офтобда қуритиб, бошинга урсалар-чи!

— Бошим ёрилади.

— Сен сўраган нарсалар қўшилганда худди шунга ўхшаш кучга кирди-да.

Бемор аёл эрига деди:

— Ҳолингизга ачинаман. Улиб қолсам нима қилар экан-сиз-а, дадаси!

Эр деди:

— Аввал ўл... Кейин нима қилишимни ўзим биламан...

Абулайно хотинидан шикоят қилиб келган кишини қабул қилди. Аёлнинг номини эшитган Абулайнонинг ранги ўчиб, кўзига ёш келди.

— Худо хайрингизни берсин, — деди шикоятчи ҳайрон бўлиб. — Нега рангингиз оқариб, кўзингизга ёш келди!

— У билан ўтказган кунларим ёдимга тушди...

Форс тилидан

Турсунбой БОЙ МИР ОВ ўзбекчалаштирди.

ТЕГИРМОНДАГИ ГАПЛАРДАН

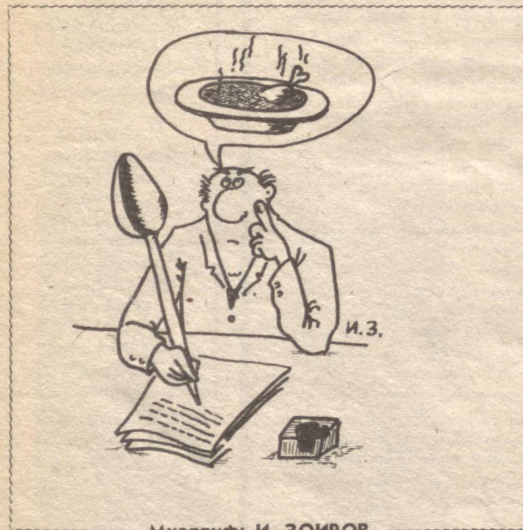
«Кандингни ур!» — деди, аммо қанд қайси магазинда борлигини айтмади, муттаҳам!

— Хотинингнинг сенга бўлган садоқати маош олган кунинг билинади, бўтам.

— Кеча тўйда Боқи упка: «Еганим олдимда, емаганим орқамда», — деб орғига ўзирилган эди, хўжайини турган экан, ункаси тиззасига тушиб кетди, бечоранинг.

— Аслида метрони каламушлар ихтиро қилишган, кейин унга одамзод соавтор бўлган.

З. ИЛҲОМ

Муаллиф: И. ЗОИРОВ

«Чанқоқбости» тижорат сув дўкони олий маълумотли жанобларни қаровулликка ишга таклиф қилади.

Пистафурушлар диққатига! Дабдурустан эътиқодим ўзгарганлиги боис 56 томли серварақ китобимни анор нархда сотаман. Карим сартарош.

Янги очилган «Шерхан» тижорат дўконига харидорлар керак.

Кафанлик учун сотиладиган оқ сурп ўлганларга навбатсиз берилди. 13-дўкон мудир.

Уч минг метрга югуриш мусобақалари охирида қолган пайт. Инга ўрнидан туриб қичқириб юборди:

— Роберт, қара, анави бўйинбогли спортчи биринчилиكنи олса керак.

— Нималар деяпсан, қанақасига бўйинбог бўлсин, ахир бу унинг тили-ку.

— Ойижон, қуёшнинг тутилишини томоша қилсам бўладими!

— Майли, томоша қилақол, фақат яқинига борма.

— Нега ойна олдида кўзингни юмиб турибсан, ўғлим!

— Ухлаб ёганимда қандай кўринишимни билиб олмоқчи эдим.

— Жанжал бошланганда худди қиз боладай елкангни қисиб, чеккага чиқиб турдинг-а, Манфред! Сенинг шунчалик қўрқоқлигингни билмаган эканман.

— Нималар деяпсан, Сабине! Мен ҳам бўш келмадим-ку! Уша аблаҳга тишларимни фикирлатиб, ўкрайиб қараб қўйганимни кўрадингми!..

Олмон тилидан
Мавлон ЙУЛДОШЕВ
ўзбекчалаштирди

— Доктор, эримнинг аҳволи мени ташвишлантираяпти.

— Нима бўлди!

— Унга бирор нарса ҳақида соатлаб гапирман-да, кейин бирдан гапимга у мутлақо қулоқ солмаётганини сезиб қоламан.

— Бу касаллик эмас, хоним, Худонинг энг катта инъоми.

— Бугун ўлгунимча ичман!

— Кетдик... Мен ҳам сен билан ўлишни истаيمان...

Бир фирибгар савдо растасида «оби-ҳаёт» сотарди.

— Биродарлар, мана менга бир қаранглар-а, — деди у, — қанчалик бақувват ва соғломман! Ҳопбуки ёшим аллақачон уч юздан ошган.

— У ростдан ҳам уч юздан ошганими! — деб сўради бир содда фирибгарнинг ёрдамчисидан.

— Аниқ айта олмайман, — деди у. — Мен унинг қўлида атиги юз эллик йилдан бери ишлаяпман.

Равшан ТОҶИ тўплади